

Στα πλαίσια του διακαούς πόθου για αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και με σαφή την επίδραση των μυστικών εταιρειών της Ευρώπης, συναντιούνται το 1814 στην Οδησό τρεις Έλληνες και αποφασίζουν τη σύσταση μιας αυστηρά συνωμοτικής οργάνωσης, η οποία θα προετοίμαζε τον ξεσηκωμό όλων των Ελλήνων. Πρόκειται για τον Νικόλαο Σκουφά, 35 χρόνων, από το Κομπότι της Άρτας, τον Εμμανουήλ Ξάνθο, 42 χρόνων, από την Πάτμο και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ, 26 χρόνων, από τα Γιάννενα. Και οι τρεις έχουν ήδη γίνει κοινωνοί των επαναστατικών ιδεών και του εταιρισμού.

Οι συνεννοήσεις των τριών ιδρυτών κράτησαν τέσσερις περίπου μήνες και τερματίστηκαν συμβολικά στις 14 Σεπτεμβρίου 1814 ανήμερα της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού (που θα συμβόλιζε έτσι την «ανάσταση του Γένους»). Οι Φιλικοί αφού μούρνταν στην Εταιρεία έδιναν όρκο πίστης και επικοινωνούσαν με κώδικες, ψευδώνυμα και συνθηματικές λέξεις. Το σήμα της εταιρείας ήταν ο ελληνικός φοίνικας.

Σκοπός της Φιλικής Εταιρείας είναι η γενική επανάσταση των Ελλήνων για την «ανέγερσιν και απελευθέρωσιν του Ελληνικού Έθνους και της Πατρίδος μας», όπως μας πληροφορεί ο ίδιος ο Ξάνθος. Και σημειώνει στα «Απομνημονεύματά» του: ..δια να ενεργήσωσι μόνοι των ό,τι ματαιώς από πολλού χρόνου ήλπιζον από την φιλανθρωπίαν των χριστιανών βασιλέων».

Η πορεία ανάπτυξης της Φιλικής Εταιρείας είναι εντυπωσιακή. Το διάστημα 1814-1816 τα μέλη της αριθμούν περίπου 20. Ως τα μέσα του 1817 αναπτύσσεται κυρίως μεταξύ των Ελλήνων της Ρωσίας και της Μολδοβλαχίας, αλλά και πάλι τα μέλη της δεν υπερβαίνουν τα 30. Όμως, από το 1818 σημειώνονται αθρόες μηΐσεις. Κατά το 1820 εξαπλώνεται σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Ελλάδας και τις περισσότερες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού. Χιλιάδες υπολογίζονται οι μνημένοι, μολονότι είναι γνωστά μόνο 1096 ονόματα. Τους πρώτους μήνες του 1821 τα μέλη της αριθμούν δεκάδες χιλιάδες. Η

οργάνωση είχε υπερβεί τα ίδια της τα όρια. Στις γραμμές της συσπειρώνονται κυρίως έμποροι και μικροαστοί, αλλά και Φαναριώτες και κοτζαμπάσηδες και κληρικοί, πρόσωπα που θα διαδραματίσουν αγωνιστικό ρόλο (θετικό ή αρνητικό) στον αγώνα για την ανεξαρτησία, όπως οι οπλαρχηγοί Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Αναγνωσταράς, ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος (Παπαφλέσσας), οι Φαναριώτες Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και Νέγρης, οι μεγαλοκαραβοκύρηδες Κουντουριώτηδες, οι μεγαλοκοτζαμπάσηδες Ζαΐμης, Λόντος, Νοταράς, ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός κ.ά. Η απρόβλεπτη έκταση της Φιλικής Εταιρείας είχε ως αποτέλεσμα την επίσπευση της πραγματοποίησης των επαναστατικών της σχεδίων.

Τα πρώτα βήματα

Της Επανάστασης του 1821 είχαν προηγηθεί αρκετές άλλες τοπικές εξεγέρσεις, με έναρξη ήδη από τον 15ο αιώνα και με τελευταία αυτή του Νικοτσάρα στη Βόρεια Ελλάδα. Μεγάλη ώθηση στην επιθυμία για ελευθερία έδωσαν από τον 18ο αιώνα ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση, καθώς και η άνθηση της οικονομίας και της παιδείας των Ελλήνων χάρη και σε παράγοντες όπως η άνοδος της Ρωσίας ως μεγάλης δύναμης, οι Ναπολεόντιοι πόλεμοι κλπ. Υπό τις περιστάσεις αυτές αναπτύχθηκε το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού 1750-1821 που προετοίμασε το έδαφος για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Στα πλαίσιά του φωτεινές μορφές θα επιχειρήσουν να μεταλαμπαδεύσουν στο υπόλοιπο γένος τις φιλελεύθερες ιδέες της εποχής και να το μορφώσουν, προκειμένου να ξεσηκωθεί και να διεκδικήσει τα δικά του.

Από ανθρώπους με μόρφωση που ζούσαν σε πόλεις της Ευρώπης, της Βλαχίας και της Ρωσίας τέθηκαν οι βάσεις της Φιλικής Εταιρείας. Το 1809 ιδρύεται στο Παρίσι το Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον από τον Θεσσαλονικέα λόγιο Γρηγόριο Ζαλύκη, ενώ ανάμεσα στα μέλη του είναι και ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, μετέπειτα ιδρυτικό μέλος της Φιλικής Εταιρείας.

Συγκροτείται τυπικά ως εταιρεία μελέτης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, στην ουσία όμως σκοπός είναι η απελευθέρωση της Ελλάδας και προς αυτήν την κατεύθυνση γίνονται όλες οι κινήσεις. ενώ τα μέλη της δεσμεύονται με όρκο και φέρουν ως αναγνωριστικό ένα χρυσό δακτυλίδι με τα αρχικά Φ.Ε.Δ.Α. (Φιλικός Ελληνικός Δεσμός Άλυτος). Από το 1815, όμως, άρχισε να παρακμάζει, καθώς η συντριβή του Ναπολέοντα έσβησε όποια όνειρα είχαν να τους βοηθήσει. Μια δεύτερη προσπάθεια ξεκίνησε στην Αθήνα, με την έμμεση υποστήριξη της Αγγλίας, το 1813. Ιδρύθηκε τότε η «Φιλόμουσος Εταιρεία», με κεντρικό σκοπό την καλλιέργεια του ελληνικού πνεύματος των νέων, την έκδοση βιβλίων, τη βοήθεια φτωχών σπουδαστών κ.λπ. Μόνο που αυτή η οργάνωση ποτέ δεν απέκτησε λαϊκό έρεισμα, καθώς κινείτο σε κύκλους λογίων και διπλωματών.

Άλλη παρόμοια μυστική οργάνωση ήταν η “Εταιρεία του Φοίνικος” στην οποία ανήκαν αρχικά οι Σκουφάς και Ξάνθος. Κατά μία άποψη από αυτή προήλθε η Φιλική Εταιρεία η οποία έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην επανάσταση του 1821.

Εμείς οι νεοέλληνες ας εναποθέσουμε σε μια ζυγαριά απ’ την μία πλευρά την πίστη μας στο Θεό, την ευσυνειδησία μας, την τιμιότητα και την ταπεινότητά μας κι από την άλλη πλευρά την έπαρση, την πρόκληση, τον φθόνο και τη ζηλοτυπία μας! Άραγε ποια πλευρά θα γέρνει πιο πολύ; Ας ευχηθούμε η πρώτη! Χρόνια πολλά σε μια πατρίδα λεύτερη και δυνατή!

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΩΛΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΣ - ΠΟΙΗΤΡΙΑ